

doi 10.33188/vetheder.1717900

Derleme / Review Article

Köpeklerde ırka özgü mevzuatın tarihçesi: Türkiye, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri örneği

Pınar Ece YORULMAZ ^{1,a*}, Mehmet DEMİRCİ ^{2,b}

¹ Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji, Ankara, Türkiye

² Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik, Denizli, Türkiye

0009-0009-0383-6827^a; 0000-0003-4171-9540^b

MAKALE BİLGİSİ /
ARTICLE INFORMATION:

ÖZET:

Geliş / Received:

11 Haziran 25

11 June 25

Revizyon/Revised:

21 Eylül 25

21 September 25

Kabul / Accepted:

23 Ekim 25

23 October 25

Anahtar Sözcükler:

İrka özgü mevzuat

Köpek saldırıları

Pitbull

Tehlikeli köpek

Keywords:

Breed-specific

legislation

Dangerous dog

Dog attacks

Pitbull

©2026 The Authors.

Published by Veteriner

Hekimler Derneği. This is

an open access article

under CC-BY-NC license.

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)

İrka özgü mevzuat, saldırganlık potansiyeli olan belirli köpek ırklarının sahiplenilmesini, üretilmesini ve ülkeye ithal edilmesini sınırlandıran yasal düzenlemelerdir. Evcilleştirme ile başlayan süreçte köpeğin verdiği zararın sorumluluğu, geçmiş dönemlerde Antik Yunan, Roma ve İslam hukukunda ele alınmıştır. İrka özgü mevzuat uygulamaları, 1980'li yıllarda artan köpek saldırıları sonucunda İngiltere ve ABD'de başlamış, ardından birçok ülkeye yayılmıştır. Almanya, Fransa ve Danimarka gibi ülkeler, bu düzenlemeleri sıkı şekilde sürdürürken; Hollanda, İtalya ve İspanya, ırka özgü mevzuatın etkisizliğini vurgulayarak yasaları kaldırmış ve köpekler için hayvan refahına uygun sistemlere geçmiştir. Türkiye'de tehlikeli köpekler ile ilgili düzenlemeler, 2004 yılında çıkarılan Hayvanları Koruma Kanunu ile ilk defa kanunlaştırılmıştır. 2008, 2021 ve 2024'te yapılan değişikliklerle belirli köpek ırklarına (ör. Pitbull, Dogo Argentino, American Bully gibi) ilişkin kısıtlamalar getirilmiştir. Bahsedilen köpek ırkları için kısırlaştırma, kayıt altına alma, tasma ve ağızlık takma zorunluluğu getirilmiştir. Hayvanları Koruma Kanununda 2024 yılında yapılan değişiklik ile yerel yönetimlere barınak kurma görevi verilmiş ve saldırgan hayvanlar için ötanazi uygulaması ilk defa gündeme gelmiştir. Bu çalışma, tehlike arz eden köpek ırklarına yönelik yasal düzenlemelerin tarihsel gelişimi ve mevcut yasal durumu incelemek amacıyla, Almanya, ABD, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İspanya, İtalya ve Türkiye gibi ülkelerin mevzuatlarının yanı sıra, literatür ve medya kaynaklarının sistematik bir taramasına dayanmaktadır. Sonuç olarak, ırka özgü mevzuatın farklı ülkelerdeki uygulama deneyimleri, yalnızca ırka dayalı yasaklar yerine bilimsel ve köpek davranışına odaklı politikaların gerekliliğini göstermektedir.

The history of breed-specific legislation in dogs: the case of Türkiye, Europe and United States of America

ABSTRACT:

Breed-Specific Legislation refers to legal regulations that restrict the ownership, breeding, and importation of certain dog breeds deemed to have aggression potential. The issue of liability for damages caused by dogs has been addressed throughout history, including in Ancient Greek, Roman, and Islamic law. Applications of Breed-Specific Legislation first emerged in the 1980s in the United Kingdom and the United States in response to an increase in dog attacks, and subsequently spread to many other countries. While countries such as Germany, France, and Denmark continue to strictly enforce such regulations, the Netherlands, Italy, and Spain have repealed breed bans by emphasizing their ineffectiveness, adopting systems more consistent with animal welfare. In Türkiye, legal regulations regarding dangerous dogs were first codified with the Animal Protection Law enacted in 2004. Amendments made in 2008, 2021, and 2024 introduced restrictions on certain breeds (e.g., Pit Bull Terrier, Dogo Argentino, American Bully). These include mandatory sterilization, registration, and the use of leashes and muzzles. With the 2024 amendment to the Animal Protection Law, local governments were given the duty to establish shelters, and the practice of euthanasia for aggressive animals was brought onto the agenda for the first time. This study examines the historical development and current legal status of regulations concerning dangerous dog breeds. It is based on a systematic review of legislation in countries such as Germany, the United States, Denmark, France, the Netherlands, the United Kingdom, Spain, Italy, and Türkiye, along with relevant literature and media sources. Ultimately, the experiences of different countries with Breed-Specific Legislation demonstrate the necessity of policies focusing on scientific evidence and canine behavior rather than breed-based prohibitions.

How to cite this article: Yorulmaz PE, Demirci M. Köpeklerde ırka özgü mevzuatın tarihçesi: Türkiye, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri örneği. Vet Hekim Der Derg. 2026; 97(1):77-91. Doi: 10.33188/vetheder.1717900

* Sorumlu Yazar e-posta adresi / Corresponding Author e-mail address: peyorulmaz@gmail.com

1. GİRİŞ

İnsanlar, M.Ö. yaklaşık 10.000 yılında, yerleşik hayata geçtiklerinde, hayvanları iş gücü, besin kaynağı ve sosyalleşme amacıyla evcilleştirmiştir. Köpeklerin evcilleştirilen ilk hayvan olduğu düşünülmektedir (1,2). İnsanın en sadık dostu olarak bilinen köpekler özellikle Antik Yunan ve Roma dönemlerinde günlük yaşamda ve mitolojik anlamda önemli bir yere sahip olmuştur (3). Günümüzde köpekler en yaygın beslenen evcil hayvandır. Köpek, insanlar ile duygusal bağ ve iyi iletişim kurabilen bir hayvan olmasına rağmen köpek saldırıları dünya çapında önemli bir endişe kaynağıdır. Köpek saldırısı sonucu yaralanma vakalarının sayısı, tam olarak bilinmemekle birlikte, Dünya Sağlık Örgütü'nün raporlarına göre her yıl on milyonları bulmaktadır (3,4). ABD'de her yıl 4,5 milyondan fazla insanın köpekler tarafından ısırıldığı tahmin edilmektedir (5). Dünya genelinde köpek saldırıları, özellikle medya aracılığıyla oldukça fazla gündeme gelen ve yönetimleri yasal düzenlemeler yapmaya zorlayan bir konudur.

Literatürde Breed-Spesific Legislation (BSL); (Irka Özgü Mevzuat) insanlar ve hayvanlar için tehlikeli olduğuna inanılan köpek ırkları ile ilgili kısıtlamaları ve yasaklamaları içeren düzenlemelerin genel adıdır (6).

Irka özgü mevzuatın ilk örneklerinden olan Ohio (1987) eyaletinde yapılan yasal düzenlemeye göre kısıktırılmadan saldırgan bir tavırla ısırmaya çalışan, saldıran, sahibi ya da sorumlu kişi tarafından kontrol altında tutulamayan köpek "tehlikeli köpek" olarak tanımlanmış ve bazı ırklar bu tanıma dahil edilmiştir (7). Bir köpek ırkının irka özgü bir mevzuata konu olmasını en fazla etkileyen faktörler arasında söz konusu köpek ırkının ısırma vakalarının fazlalığı ve bu ırkın medyaya sıkça yansması sayılabilir (8).

Irka özgü mevzuat, birçok ülkenin kendi mevzuat yapısına göre revize edilerek uygulanmaktadır. Irka özgü mevzuatın amacı, belirli köpek ırklarını yasaklayarak kontrol altına almak bu sayede köpek ısırma ve saldırma vakalarını azaltmaktır. Bu yasal düzenlemeler ile insanların özellikle çocukların köpek saldırıları nedeniyle maruz kalabilecekleri yaralanma ve sağlık sorunlarının önüne geçilmesi hedeflenmektedir (6).

Irka özgü mevzuat kapsamında en yaygın yasaklanan ırklardan biri Pitbull'dur. Bu köpek ırkı aslında dört farklı alt tipte sınıflandırılabilir: American Pit Bull Terrier, American Staffordshire Terrier, Staffordshire Bull Terrier ve İngiliz Bull Terrier şeklindedir. Bazı ülkelerde, American Bulldog, Rottweiler, Mastiff, Dalmaçyalı, Chow Chow, Alman Çoban Köpeği, Doberman, Pinscher veya bu ırkların melezleri ile bu ırklara benzeyen köpekler de yasaklı ırklar arasında yer almaktadır (6,9).

2. TARİHTE TEHLİKELİ HAYVANLAR İLE İLGİLİ YASAL DÜZENLEMELER

Hayvanların evcilleştirilmesinin insanlığa birçok kazanımı olmakla birlikte bazı riskleri de ortaya çıkmıştır. İlk çağlardan itibaren, çeşitli hukuk sistemlerinde, hayvanlar tarafından zarara uğrayan kişilerin, zarardan dolayı sahibinin sorumlu tutulacağı anlayışı benimsenmiştir (10).

Toplumsal yaşamda hayvanların neden olabileceği tehlikeler düşünülerek belirlenen ilk yazılı kurallar, Eşnunna Kanunları (MÖ 1930) ve Hammurabi Kanunlarında (MÖ 1755-1750) geçmektedir. Bahsedilen kanunlarda, hayvanların neden olduğu zarardan hayvan sahibi sorumlu tutulmuştur. Hayvan sahibinin, zarar gören kişiye belirlenen miktarda para ödeyerek sorumluluktan kurtulması öngörülmüştür (11).

Antik Yunan Döneminde ise Atinalı Solon (MÖ 6.yy) bir insanı ısırın ve yaralayan köpeklere yönelik tahta tasma takma ve yetkili merciye teslim etme zorunluluğu getirmiştir (12).

Orta Çağ Avrupa'sında, aristokrat sınıfına hizmet eden ve ev, mal ile hayvan bekçiliği görevini üstlenen köpekler, kuduz hastalığının yayılmasıyla birlikte genellikle şehir merkezlerinden uzak tutulmuştur. Ayrıca bu köpekler, veba salgınının yayılmasında etkili oldukları düşüncesiyle toplu olarak itlaf edilmiştir. Dönemin kaynakları, sokak hayvanlarına ve özellikle köpeklere karşı genel bir olumsuz tutumun var olduğunu göstermektedir (13-15). Ancak, bu dönemde toplumsal sağlık ve hijyen endişelerine rağmen, belirli köpek ırklarına yönelik özel yasaklamaların uygulandığına dair bir bulguya rastlanmamaktadır.

3. ROMA HUKUKUNDA TEHLİKELİ HAYVANLARA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

Roma Hukukunda hayvanların yol açtıkları zararlar ile ilgili çeşitli hükümler verildiği anlaşılmaktadır. Burada hayvanlar evcil ve yabani olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Vahşi hayvanlar, kimsenin mülkiyetinde bulunmayan, genel olarak doğaları gereği vahşilik gösteren ve sahiplenilmeyen hayvanlar olarak ifade edilmiştir. Vahşi bir hayvan insanlar tarafından sahiplenildiğinde ise hayvanın verdiği zarardan sahibi sorumlu tutulabilmektedir. Evcil hayvanlar ise sahiplenilebilen ama tür olarak vahşi olmayan hayvanlardır. Bazıları saldırganlık gösterse de genel olarak evcil sayılmaktadır. İnsanlarla beraber yaşamaya uyum sağlayabilen köpekler ise zaman zaman saldırganlaşabildikleri için evcil veya vahşi hayvan statüsünde değerlendirilmemiştir (16).

Roma hukukunda, Avrupa tarihindeki yazılı hukuk kurallarının ilk örneklerinden olan On İki Levha Kanunları'nda (MÖ 451-MÖ 449) köpeklerle ilgili düzenlemelerin olduğu bilinmektedir (17). Günümüze ulaşan ve önemli hukuki metinlerden olan "*The Digest of Justinian*"da (Justinianus'un Digestası) "*Actio de Pauperie*" (hayvanların verdiği zarardan kaynaklı davalar) isimli bir ceza davası türü geçmekte olup evcil hayvanlar ile birlikte köpekler için de uygulanmıştır (11,16,17). Hayvanların yol açtıkları zararlardan dolayı sorumluluk, hayvan sahibine atfedilmiştir. Zarara sebep olmuş hayvanın sahibinin, ya hayvanı zarar gören kişiye teslim ederek sorumluluktan kurtulması ya da oluşan zarar miktarında para ödemesi uygun görülmüştür (10,11,17-19). Köpeklerle ilgili başka bir dava türü de sahibinin köpeği başkasına saldırtması durumunda ortaya çıkan "*Actio de factum*"dur. Bu tür davalarda hakim olaya göre değerlendirerek hüküm verir (16).

Vahşi hayvanların neden olduğu zararlar ise *Actio de Pauperie*'den farklı olarak *Edictum de feris* (Vahşi Hayvanlar Bildirgesi - MÖ 3.yy) düzenlenmiştir. Bu bildirge kapsamında tehlikeli olarak kabul edilen vahşi hayvanların kamu güvenliği için halka açık alanlarda bulundurulması yasaklanmış ve uymayanlara cezai yaptırım uygulanmıştır (17,19). *Edictum de feris*'e vahşi köpeklerin dâhil edilip edilmediği ise tartışmalıdır (17).

Roma hukukunda MÖ 2-3. yüzyılda çıkarıldığı tahmin edilen ve Yunan hukukundan esinlenerek hazırlanan "*lex peselonia de cane*" isimli kanunda, köpeklerin yol açtıkları zararlar neticesinde zarar gören kişilere dava açma hakkı tanındığı belirtilmiştir (10,11,20,21). Jackson'a göre Oniki Levha Kanunları'nda yer alan *Actio de Pauperie* düzenlemesi köpekleri kapsamamaktaydı. Yeterince kanıt olmamakla birlikte *lex peselonia de cane* ile *Edictum de Feris*'in *Actio de Pauperie*'nin kapsamını genişletmek amacıyla çıkarıldığına ilişkin görüşler bulunmaktadır (17).

4. İSLAM VE OSMANLI HUKUKUNDA TEHLİKELİ HAYVANLAR İLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

İslam hukukunda, saldırgan köpek, süsen boğa ve azgın deve gibi tehlikeli bir hayvanın çevredeki eşyalara, hayvanlara ve insanlara verdiği zarardan dolayı sahibinin sorumlu tutulması yaygın bir eğilim olsa da sahibin sorumluluğu konusunda görüş ayrılıkları vardır (18,22,23). Geniş bir coğrafyaya ve yüzyıllara yayılan bir zaman diliminde İslam hukukçuları, sahibin sorumluluğunu değerlendirirken birçok kriteri göz önünde bulundurmıştır. Hayvanın verdiği zararın sahibin mülkünde olup olmadığı, zarar gören kişinin köpeğin saldırganlığı hakkında bilgisinin olup olmadığı, hayvan sahibinin zarar gören kişiyi, hayvanın saldırganlığı ile ilgili bilgilendirip bilgilendirmediği, sahibin gerekli önlemleri alıp almadığı, zarar gören kişinin ya da sahibin hayvanı kışkırtıp kışkırtmadığı ve zararın kalıcı olup olmadığı gibi değişkenlerin kararı etkilediği anlaşılmaktadır. Osmanlı döneminde ise, kadı sicilleri ve kanunnamelerde hayvanın verdiği zararın sahibi tarafından tazmin edilmesi gerektiği belirtilmiş hatta zaman zaman hayvan sahibine dayak ve para cezası uygun görülmüştür (23).

5. IRKA ÖZGÜ MEVZUATIN TARİHSEL GELİŞİMİ VE BİRLEŞİK KRALLIK'TA IRKA ÖZGÜ MEVZUATA DAİR UYGULAMALAR

Köpeklerle ilgili düzenlemelerin tarihine bakıldığında genel olarak köpeğin verdiği zarardan sahibinin sorumlu tutulduğu görülmektedir. Belirli bir köpek ırkına özgü düzenlemeler 19.yüzyılın sonlarında yapılmaya başlanmıştır. Bu düzenlemeler genellikle kamuoyunu sarsan köpek saldırılarının hemen ardından medyanın etkisiyle oluşturulmuştur. Dünyada ırka özgü mevzuatın şekillenmesinde, Birleşik Krallık'taki yasal gelişmelerin öncü olduğu söylenebilir. Birçok ülke kendine özgü ırka özgü mevzuatı oluştururken İngiltere'deki yasalardan faydalanmıştır (8,24,25). Bu

sebeple İngiltere'deki köpeklerle yönelik yasal düzenlemelerin tarihinden kısaca bahsedilecektir. Tablo 1'de köpeklerle ilişkin kamu yasalarından bazı örnekler verilmiştir.

Polis teşkilatının kurulması ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla 1839 yılında çıkarılan “*Metropolitan Police Act*” (Metropolitan Polis Yasası), ilk kez köpeklerin verdiği zararlara ilişkin maddeler içermektedir (26). Ana konusu köpekler olan ilk yasa 1865 yılındaki “*Dogs Act*” (Köpekler Yasası)'tır (27). Dogs Act, 1989 yılında revize edilerek mahkemeye şikayet edilen tehlikeli köpekler ile ilgili düzenlemeler eklenmiştir. Bu yasada tehlikeli köpekler için ırk ayrımı söz konusu değildir (30). Tarihler 1991 yılını gösterdiğinde, altı yaşında bir kız çocuğunun, Pit Bull Terrier ırkı bir köpek tarafından saldırıya uğrayıp ağır yaralanması ve yoğun bakıma kaldırılması kamuoyunda büyük bir tepki yaratmıştır. Aynı dönemde yaşanan benzer hadiselerin medyaya yansımaları sonucunda “*Dangerous Dogs Act*” (Tehlikeli Köpekler Yasası) çıkarılmıştır (31,32). Bu yasa ile tarihte ilk defa ülke çapında bir köpek ırkı yasaklanmıştır.

Tablo 1: Birleşik Krallık'ta köpeklerle ilişkin kamu güvenliği odaklı temel yasal düzenlemeler (General Public Acts) (26-31)

Table 1: Key public safety-oriented statutory regulations on dogs in the United Kingdom (General Public Acts) (26–31)

Yıl	Yasa Adı	Kapsam
1839	Metropolitan Polis Yasası	Kamusal alanda serbest bırakılan köpekler için sahibine para cezası öngörülmüştür.
1865	Köpekler Yasası	Köpekler tarafından sığır ve koyunlara verilen zararlar konusunda köpek sahibinin sorumluluğuna ilişkin yasadır.
1871	Köpekler Yasası	Köpeklerle karşı koruma tedbirlerinin (başboş köpekler, kuduz köpekler ve tehlikeli köpekler için) açıklandığı yasadır.
1906	Köpekler Yasası	Köpekler tarafından canlı hayvanlara verilen zararlara ilişkin yasadır.
1989	Köpekler Yasası	Köpekler için yapılan şikayetler için mahkemeye tanınan yetkilerin genişletilmesine ve cezaların artırılmasına ilişkin yasadır.
1991	Tehlikeli Köpekler Yasası	Kamu güvenliği açısından tehlike arz eden köpek ırklarının kontrol altında tutulmasına ilişkin yasadır.

Tabloda belirtilen yasal düzenlemeler <https://www.gov.uk/> 'den alınmıştır.

Tehlikeli Köpekler Yasası'nda Pit Bull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasileiro ırkları ile ilgili kısıtlamalar getirilmiştir. Bu ırkların ve bunların melezlerinin sahiplenilmesi, üretilmesi, satılması veya devredilmesi suç haline getirilmiştir. Yasanın bu bölümü ırka özgü mevzuatın temelini oluşturmaktadır ve günümüzde geçerliliğini korumaktadır (31,32).

Yasa öncesinde belirtilen ırklara sahip olanların köpeklerini Muaf Köpekler İndeksine (Index of Exempted Dogs) kaydettirilmesine izin verilmiştir. Köpek sahibinin aynı zamanda köpeğini kısırlaştırması, kalıcı bir kimlik (dövme ve mikroçip) uygulaması yaptırması, köpek için sigorta yaptırması ve kamusal alanlarda köpeğine her zaman ağızlık ile tasma takması şart koşulmuştur. Kayıt altına alınmayan köpeğin bulundurulması ise suç sayılmıştır. Böyle bir durumda köpeğe derhal el konulması ve köpeğin itlaf edilmesine dair cezalar yasada yer almaktadır (31,32). Yapılan yeni düzenleme ile 2023 yılında bu ırklara American XL Bully ırkı köpekler eklenmiştir. (31,33).

6. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE İRKA ÖZGÜ MEVZUAT UYGULAMALARI

ABD, ırka özgü mevzuatın tartışıldığı ilk ülkelerdendir. Kayıtlara geçen ilk ırka özgü mevzuat düzenlemesi, 1896 yılında California'nın Sacramento kentinde belediye tarafından uygulanmıştır. Bu düzenleme, "Bulldog" ırkı köpeklerin halka açık alanlarda serbest bir şekilde dolaştırılmasını yasaklamıştır. Buradaki "Bulldog" terimi ile "Pit Bull" ve "Pit Bull Terrier" ırkı köpekler kastedilmektedir (34,35). Hatta bir pitbull saldırısına ve sonrasında sahibinin tutuklandığına ilişkin dönemin yerel gazetesi olan Sacramento Daily Record Union'un 12 Nisan 1896 tarihli haberine ulaşılmıştır (34,36).

1980 öncesinde bazı eyaletlerin küçük ölçekli birkaç şehrinde belediye yönetimleri tarafından pitbull ve bazı ırktan köpeklerin yasaklandığı belirtilmiştir (34). 1980 yılında Florida eyaletinin Hollywood şehrinde American Pit Bull Terrier ve Staffordshire Terrier ırkı köpeğe sahip olanların kayıt formu doldurması ve 25.000 ABD doları değerinde sorumluluk sigortası yaptırması zorunlu tutulmuştur. 1983 yılında Ohio eyaletinin Cincinnati şehrinde Staffordshire Terrier ve American Staffordshire Terrier köpekler için sahiplerin hayvanlarını evin içinde ya da kilitli bir kafeste tutması şart koşulmuş; halka açık alanda tasma ve ağızlık takma zorunluluğu getirilmiştir. Kurallara uymayanlara yüksek bir para cezası ve hapis cezası öngörülmüştür (37). Ohio'da artan Pitbull saldırıları sonucunda 1987 yılında, köpek sahiplenilmesi ve bakılmasına ilişkin kanunda değişiklikler yapılmıştır. Yasada saldırgan köpekler, kışkırtılmaksızın bir kişiye veya köpeğe yaralayacak veya öldürecek şekilde saldıran köpekler ve Pitbull ırkı köpekler olarak tanımlanmıştır. Yani Pitbull ırkı bir köpek hiçbir saldırgan tavır sergilemese bile saldırgan köpek kategorisine alınmıştır. Saldırgan köpeğe sahip olanların köpeğini kafes ve kilitli bahçede, tasma ile kontrol altında tutması, 50.000 dolarlık sorumluluk sigortası yaptırması, köpeğin satılması ya da yeniden sahiplendirilmesi durumunu ilgili güvenlik birimlerine bildirmesi gerekli görülmüştür. Bu düzenlemeler, bahsedilen köpek ırkının tamamen ortadan kaldırılması, üretimi veya ithalat yasağı gibi sert önlemler yerine, köpek sahiplerinin kontrol, kayıt ve sigorta yükümlülüklerini ön plana çıkarmıştır (7). Ohio ırka özgü mevzuatı eyalet çapında uygulayan ilk eyalet olmuştur (24).

1980 sonrasında sorumsuz hayvan sahipleri yüzünden, Pitbull ırkı köpek saldırılarının artması ve medyanın bu saldırılara dikkat çekmesi sonucunda bazı şehirlerde Pitbull ırkı köpeklerin sahiplenmesinin tamamen yasaklanması konusu gündeme gelmiştir (6,24,37,38). 1984 yılında New Mexico eyaletine bağlı küçük bir kasaba olan Tijeras'ta Pitbull ırkı köpekler yasaklanmış olup, sahiplenilen köpekler itlaf edilmiştir (37). ABD'de 1989 yılında, Denver, Colorado'da "Pitbull-type dogs"un (PBTB); (Pitbull tipi köpekler) sahiplenilmesini, üretimini ve satılmasını yasaklayan bir yasa çıkmıştır. PBTB'ler American Pit Bull Terrier, American Staffordshire Terrier veya Staffordshire Bull Terrier ırkları olarak tanımlanır. Yasadan önce sahiplenilmiş köpekler için kısırlaştırma, kalıcı dövme uygulaması veya mikroçip taktırma, en az 100.000 ABD doları tutarında sorumluluk sigortası yaptırma, köpeğin bulunduğu yere uyarı levhaları asma zorunluluğu getirilmiştir. Denver'daki yasal düzenleme Pitbull ırkı ve fiziksel olarak benzeyen tüm köpekleri kapsadığından ve sert kurallar içerdiğinden dolayı en fazla ses getiren ırka özgü mevzuatlardan biri olmuştur. Bu eyaletteki Pitbull yasağı 2004 yılında kaldırılmış; 2005 yılında Pitbull ırkı köpeklerin toplatılması ve ötenazi edilmesi ile ilgili düzenleme yeniden getirilmiştir. Bahsedilen uygulamalar, 2024 yılında süresiz olarak kaldırılmıştır (39-41).

Yukarıda yerel düzenlemelerin ilk ve önemli örneklerinden bahsedilmiş olup ABD'de ulusal düzeyde ırka özgü mevzuat bulunmamaktadır. Çoğunlukla eyaletlere bağlı şehirlerin belediyeleri tarafından düzenlenen mevzuatlar bulunmaktadır ve farklı şehirlerde çeşitlilik gösterebilmektedir. Bazıları belirli köpek ırkları için zorunlu kayıt ve kimliklendirme prosedürleri öngörürken, bazıları sahiplenmeyi zorlaştıran yüksek sigorta bedeli, köpeğin yaşadığı alanı kısıtlama, ağızlık ve tasma takma zorunluluğu gibi koşulları istemektedir. Daha katı örnekler ise bu ırkların sahiplenilmesini ve bulundurulmasını tamamen yasaklamaktadır. İrka özgü mevzuatlar uygulanmaya başlandığı ilk dönemlerden itibaren itirazlar yükselmiş ve bu itirazlar sonucunda ırka özgü mevzuatı yasaklayan eyaletler olmuştur (24). Iowa, Michigan ve Wisconsin gibi eyaletler tehlikeli köpek ırklarına yönelik mevzuatı düzenleyen yasaları desteklerken birçok eyalet ırka özgü mevzuat ile ilgili uygulamaları kaldırmıştır. ABD'de günümüzde 50 eyaletin 24'ünde ırka özgü mevzuat uygulanmamaktadır (42).

7. BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDE IRKA ÖZGÜ MEVZUAT UYGULAMALARI

ABD ve İngiltere’de başlayan ırka özgü mevzuat uygulamaları kamuoyu ve medyanın etkisiyle Avrupa ülkelerinin kendi ırka özgü mevzuat politikalarını oluşturmalarına zemin hazırlamıştır. Bazı Avrupa ülkelerindeki ırka özgü mevzuat uygulamalarının tarihinden ve mevcut durumdan aşağıda bahsedilmiştir (Tablo 2).

Danimarka: Irka özgü mevzuat politikasını ilk benimseyen ülkelerdendir ve sıkı bir şekilde uygulamaktadır. İlk olarak 1991 yılında Pit Bull Terrier ve Tosa Inu ile melezlerinin sahiplenilmesi ve yetiştirilmesi yasaklanmıştır. Ülke çapında 2010 yılında çıkarılan “*Danimarka Köpekler Yasası*”nda aralarında Türkiye’de yetiştirilen Kangal köpeğinin de bulunduğu 13 köpek ırkı (Pit Bull, Tosa Inu, Fila Brasileiro, Dogo Argentino, American Staffordshire Terrier, American Bulldog, Boerboel, Kangal, Orta Asya Çoban Köpeği, Kafkas Çoban Köpeği, Güney Rus Çoban Köpeği, Tornjak, Sarplaninac) yasaklı ırk olarak kabul edilmiştir. Danimarka’da bu ırkların sahiplenilmesi, üretilmesi ve ithalatı yasaklanmıştır. Yasa öncesinde sahiplenilen köpeklerin kayıt edilmesi ve halka açık yerlerde ağızlık ile tasma takılması zorunlu hale gelmiştir. Köpeğin saldırgan olmadığına dair soyağacı ve sertifika belgesi de olması gereklidir. Yasaya göre belirtilen köpeklerin hayvana ve insana vahşice saldırması durumunda köpeğe ötenazi yapılabilir (43).

Hollanda: Üç çocuğun, 1993 yılında, Pitbull ırkı köpeklerin saldırılarında ölmesi üzerine “*Saldırgan Hayvanlar Yönetmeliği*” çıkarılmıştır. Bu yönetmelik ile Pitbull ırkı köpeklerin sahiplenilmesi, üretimi ve satışı ülke genelinde yasaklanmıştır. Yapılan itirazlar nedeniyle ülke çapında yürütülen çalışmada yönetmeliğin etkili olmadığı ve ısırik vakalarını azaltmadığı sonucuna varılmıştır. Söz konusu yönetmelik, 2007 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece Hollanda, ırka özgü mevzuatı resmen iptal eden ilk Avrupa ülkelerinden biri olmuştur (44,45).

Fransa: Tehlikeli köpek ırklarına ilişkin kapsamlı bir ulusal düzenlemeyi ilk olarak uygulayan Avrupa ülkelerinden biridir. Fransa’da tehlikeli köpekler ile ilgili yasal durum, 1999 yılında çıkarılan “*Tehlikeli ve Sahipsiz Hayvanlar ile Hayvanların Korunmasına Dair Kanun*” ve Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı tarafından çıkarılan bir kararname ile düzenlenmiştir (46-48).

Tehlikeli olabilecek köpekler, saldırı köpekleri ve bekçi ile savunma köpekleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Fransa hukukunda Staffordshire Terrier, American Staffordshire Terrier, Mastiff ve Tosa ırkı köpekler morfolojik olarak benzeyenlerin soy kütüğü bilinmiyorsa ve kayıtlı değilse saldırı köpeği olarak kabul edilmiştir. Bu kategorideki köpeklerin kısırlaştırılması zorunludur. Staffordshire Terrier, American Staffordshire Terrier, Rottweiler ve Tosa ırkı köpekler morfolojik olarak benzeyen, soy kütüğü belli ve kayıtlı olan köpekler ise bekçi ve savunma köpekleri olarak kabul edilmiştir (46-50). Her iki kategorideki köpeklerin sahiplenilmesi için belediyeden resmi izin alınması gereklidir. Bu köpekler için kamuya açık alanlarda tasma ve ağızlık takma zorunluğu bulunmaktadır. Vesayet altında olan, 18 yaş altında olan ve hüküm giymiş veya sabıkası olan bireylerin belirtilen köpek ırklarını sahiplenmesi yasaktır (46,47,49).

Mevcut düzenlemelerin üzerine, 2008 yılında, “*Tehlikeli Köpeklere Karşı İnsanların Korunması ve Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Güçlendirilmesine İlişkin Kanun*” çıkarılmıştır. Her iki kategorideki köpeklerin davranış değerlendirme testlerinden olumlu şekilde geçmiş olması, belirli bir eğitim alması ve köpekleri için belediyeden sahiplenme izin kağıdı alması gereklidir. Ek olarak sahipleri, köpekleri birini ısırsa bu durumu belediyeye bildirmekle yükümlüdür. Burada köpek davranış değerlendirme testine tabii tutulur. Test sonucunda eğitime yatkınlığı varsa eğitim programına alınır yoksa el konularak itlaf edilir. Tartışmalar devam etse de ırka özgü mevzuatı en istikrarlı uygulayan ülkelerden biridir ve ilgili mevzuat geçerliliğini korumaktadır (46,47,49,51).

İspanya: İspanya’da tehlikeli köpeklere ilişkin yasal düzenleme ilk olarak 1999 yılında çıkarılmıştır. “*Potansiyel olarak tehlikeli hayvanlar*” kavramı ise ilk olarak 2002 yılında çıkarılan kararnamede yer almıştır. Bu kapsamda Pit Bull Terrier, Staffordshire Bull Terrier, American Staffordshire Terrier, Rottweiler, Dogo Argentino, Fila Brasileiro, Tosa Inu ve Akita Inu ırkı köpekler potansiyel olarak tehlikeli hayvanlar sınıfında yer almıştır. Bu ırk köpekleri sahiplenmek isteyenlerin reşit olması, herhangi bir suça karışmaması, bir suçtan dolayı hüküm giymemesi, bireyin bu ırk köpekleri sahiplenmesi için fiziksel (görme, işitme, hareket, algı ve motor becerisi gibi) ile psikolojik yeterliliğe sahip olması, sigorta yaptırması ve köpeklerini kayıt altına alması gerekmektedir. Bu köpeklere kamuya açık alanda ağızlık takılması zorunludur (52).

İspanya'daki yapılan incelemeler sonucunda 2023 yılında İspanya, “*Hayvan Refahı Yasası*” kapsamında bu ırk listesini kaldırıp köpeğin kendisinin değerlendirilmesini öngören bir değişikliğe gitmiştir. Hayvandan sorumlu olan kişi hayvanın canlıya, cansız materyallere ve çevreye zarar vermesinden birinci derecede sorumlu tutulmuştur. Sahipleri kamusal alanda gerekli güvenlik tedbirlerini sağlamak zorundadır. Zarar veren köpeklerin yapılan test sonucuna göre eğitim almaları gerekmektedir. Genel olarak köpek sahibi olmak isteyen bireyler, köpek sahipliği eğitimi tamamlamalı ve köpeği için sigorta yaptırmalıdır (53,54).

İtalya: İtalya uzun bir süre boyunca ırka özgü mevzuatı uygulayıp sonrasında bu uygulamayı yürürlükten kaldırmıştır. İtalya'da 2000'lerin başında birkaç ciddi köpek saldırısı sonrası Sağlık Bakanlığı tarafından 2003 yılında çıkarılan “*Potansiyel olarak tehlikeli köpeklerin saldırı riskine karşı kamu güvenliğinin korunması*” isimli bir kararname yayımlanmıştır. Kararnamede ilk grupta Çoban ve Sığır köpekleri ikinci grupta ise Pinscher, Schnauzer, Molossian türler ile İsviçre Dağ Köpekleri saldırganlığı yüksek ırklar olarak kabul edilmiştir. Bu ırkların sahipleri için köpeklerine ağızlık takma ve tasma ile gezdirme zorunluluğu ve sigorta yapılması şartı getirilmiştir. Ayrıca suç işlemiş ve reşit olmayan kişilerin söz konusu köpekleri sahiplenmesi yasaklanmıştır. Tehlikeli olarak kabul edilen ırkların listesi 2004 yılında genişletilmiştir (55,56).

İtalya, bu politikaların köpek saldırı vakalarını azaltmadığı, hayvan haklarına ve hayvan refahına aykırı olduğu gerekçesiyle ırka özgü mevzuatı 2009 yılında kaldırmıştır. Bunun yerine köpek davranışlarını kontrol eden bir sisteme geçilmiştir. Yeni düzenlemeye göre, ırkı ne olursa olsun tehlikeli davranış gösteren köpeklerin yetkililerce kayıt altına alınıp eğitime tabi tutulması önerilmiştir. Ayrıca tüm sahipler için eğitim programları başlatılmıştır (55,56).

Almanya: Almanya'da tehlikeli köpekler ile ilgili yasa, 2001 yılında, yürürlüğe giren “*Köpeklerin Nakliyesi ve İthalatına Yönelik Kısıtlama Yasası*”dır (57). Almanya'daki 16 eyaletten 13'ü tehlikeli ırklar listesine sahiptir ve yasal düzenlemeler bu listelere göre yapılmaktadır. Geriye kalan üç eyaletten Lower Saxony eyaletinde köpeklerin tehlikeli olup olmadığına, köpekleri davranış testine tabii tutarak karar verilmektedir. Mecklenburg-Vorpommern ve Thüringen'de ise ırka özgü mevzuat uygulaması tamamen kaldırılmıştır (58). Almanya'da genel olarak Pit Bull Terrier, American Staffordshire Terrier, Staffordshire Bull Terrier ve Bull Terrier tüm listelerde tehlikeli ırk olarak kabul edilmektedir. Bazı eyaletlerde Rottweiler, Doberman, Dogo Argentino, American Bulldog, Mastiff ve Tosa Inu gibi ırklar tehlikeli listesine dâhildir. Bu ırkların yetiştirilmesi, ticareti, üretimi ve ithalatı yasaklanmıştır. Bu köpekleri beslemek isteyen bireylerin 18 yaşını doldurması, herhangi bir suça karışmamış, hüküm giymemiş olması ve sorumluluk sigortasını yaptırmış olması gerekmektedir. Köpeklere aynı zamanda kamuya açık alanlarda ağızlık ve tasma takılması ve belediye tarafından uygun görülen şekilde vergi ödemesi zorunludur. Köpekler belirli testleri geçmesi halinde ağızlıktan muaf tutulabilmektedir (59).

8. TÜRKİYE'DE TEHLİKELİ KÖPEK IRKLARINA YÖNELİK YASAL MEVZUATIN TARİHÇESİ VE MEVCUT YASAL DURUM

Türkiye'de tehlikeli köpek ırklarına ilişkin yasal düzenlemelerin tarihi araştırıldığında Milliyet Gazetesi'nin 29 Haziran 2000 tarihli haberinde; Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından 3 Mart 1993 tarihinde alınan idari bir karara rastlanmıştır. Haberde “*Pit Bull Terrier cins köpeklerin çok tehlikeli bir cins olduğu, özellikle çocuklara saldırarak öldürdüğü, Hollanda'ya ithalinin ve bu ülkede üretilmesinin yasaklandığı ve yok edilmesinin kararlaştırıldığı, ayrıca Belçika, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerin de bu cins köpeklerin ithalini yasakladığı bilgisinin bakanlığımıza ulaşması üzerine 3 Mart 1993 tarihli olur ile bütün ülkelerden bu cins köpeklerin ülkemize ithali yasaklanmıştır.*” ibaresi yer almıştır (60). Milliyet Gazetesi arşivinde bulunan bu düzenlemeye başka internet haber kaynaklarında da ulaşılabilmektedir (61,62). Bu idari kararın aslına ulaşmak için Cumhurbaşkanlığı Kütüphanesi ve Milli Kütüphane'nin dijital arşivleri taranmış, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün resmi internet arşivleri taranmış, ayrıca ilgili kurum yetkilileriyle de iletişime geçilerek bilgi talebinde bulunulmuştur. Ancak tüm bu çabalara rağmen, söz konusu düzenlemeye ilişkin bir belgeye ulaşılamamıştır.

Tablo 2: Bazı Avrupa ülkelerinde ırka özgü mevzuat uygulamaları (Tehlikeli köpek ırklarına ilişkin yasalar) (43-47, 52-57, 59)

Table 2: Breed-specific legislation practices in selected European countries (Laws concerning dangerous dog breeds) (43–47, 52–57, 59)

Ülke	İlk Uygulama Yılı	Yasa Durumu (2025)	Kapsam
Danimarka	1991	Yürürlükte. 2010'da kanun kapsamı genişletildi.	13 tehlikeli köpek ırkı yasaklı olmakla birlikte kayıtlı olanlara tasma ve ağızlık zorunluluğu bulunmaktadır.
Hollanda	1993	Yasa 2007'de kaldırıldı.	Yasa belli bir süre uygulandı. Sonrasında etkili olmadığına karar verildi.
Fransa	1999	Yürürlükte. 2008'de kanun kapsamı genişletildi.	İki farklı tehlikeli köpek sınıflandırması olup her iki listede belirli zorunlulukları yerine getirme şartı vardır.
İspanya	1999	2023'de kaldırıldı.	İrk listesi kaldırıldı, köpekler değerlendirme testlerine tabii tutuldu.
Almanya	2001	Yürürlükte	Her eyaletin kendine göre tehlikeli köpek ırkı sınıflandırması vardır.
İtalya	2003	2004'te kanun kapsamı genişletildi. 2009'da kaldırıldı.	Yasa uygulandıktan bir süre sonra saldırı vakalarını azaltmadığı ve hayvan haklarına aykırı olduğu gerekçesi ile kaldırılmıştır.

Resmî Gazete’de 2004 yılında yayımlanan “*Hayvanları Koruma Kanunu*” ve 2006’da yayımlanan “*Hayvanların Korunmasına Yönelik Uygulama Yönetmeliği*”ne göre; “*Pit Bull Terrier, Japanese Tosa gibi tehlike arz eden hayvanları üretmek; sahiplendirilmesini, ülkemize girişini, satışını ve reklamını yapmak; takas etmek, sergilemek ve hediye etmek yasaklanmıştır.*” ibaresi eklenmiştir (63,64). Bu düzenlemelerin, Avrupa’daki düzenlemelere benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda ırk temelli yasakların ilk kez bir kanunda açık bir şekilde dâhil edildiği görülmektedir. Yukarıda bahsedilen ırklara, 2008 yılında yayımlanan “*Tehlikeli Köpekler*” isimli genelge ile Dogo Argentino ve Fila Brasilario ile bu ırkların melezleri de eklenmiştir. Bu genelgede bu ırktan köpekleri önceden bulunduranların, köpeklerini kayıt altına alması, kısırlaştırması, köpeklerine ağızlık, tasma ve zincir takması, bulunduğu binada köpeğin kaçamayacağı kapalı bir alanda bakması ve bu ırktan köpeğin olduğuna dair bir uyarı levhası asması zorunluluğu getirilmiştir (65).

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2021 yılında yürürlüğe koyulan 2021-48 sayılı “*Tehlike Arz Eden Hayvanlar ile İlgili Genelge*” ile tehlike arz eden hayvanlar American Pit Bull Terrier, Dogo Argentino, Fila Brasilario, Japanese Tosa, American Staffordshire Terrier ve American Bully ırkı köpekler olarak belirlenmiştir. Bu ırkları 14.07.2021 öncesinde sahiplenen kişilere köpeklerini 14.01.2022 tarihine kadar kısırlaştırıp kayıt altına alma zorunluluğu getirilmiştir. Kamuya açık alanlar ve çocuk parklarına belirtilen köpek ırklarının girişi yasaklanmıştır. Genelgedeki hükümlere uymayan kişilere para cezası verileceği belirtilmiş, yasaya aykırılığın tekrarı idari para cezası ile birlikte hayvana el konulması ve hayvanın hayvan bakımevine götürülmesi uygun görülmüştür (66). Türkiye’de tehlike arz eden köpek ırklarına yönelik yasal düzenlemeler, 2008 ve 2021 yılında çıkan genelgeler ile genişletilmiştir. Bu düzenlemeler ile yalnızca köpeğin fiziksel varlığını engellemek değil, aynı zamanda onun çevreyle etkileşimini de sınırlamak amaçlanmıştır.

Sokak hayvanlarını da ilgilendiren “*7527 sayılı Hayvanları Koruma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” 2024 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu kanun 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu’na bazı değişiklikler ve ek maddeler getirmiştir. Ek Madde 1’e göre büyükşehir, il ve 25 bin nüfusu aşan belediyeler, sahipsiz, güçten düşmüş

ve tehlike arz eden hayvanlar için bakımevi kurmak, sahiplendirilinceye kadar (tehlike arz eden hayvanlar hariç) bakım, koruma ve rehabilitasyon sağlamakla yükümlüdür. Madde 13'e göre bakımevinde saldırgan, kontrolsüz davranışlara sahip, sahiplenilmesi yasak hayvanlar (tehlike arz eden köpek ırkları dahil) için 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu'na göre ötanazi yapılacağı belirtilmiştir (67). Aynı yılda çıkarılan "*Hayvanların Korunması Hakkında Uygulama Yönetmeliği*"nde ise Bakanlıkça belirlenen tehlike arz eden köpek ırkları ile ilgili usul ve esasların geçerli olduğu belirtilerek, Madde 41'in 3.fikrasına göre tehlike arz eden hayvanların kayıt belgesiz, ağızlıksız ve tasmaşız dolaştırmanın yasak olduğu, 5.fikrasına göre belirtilen hayvanların özel hayvan yaşamevlerine ve doğal yaşam alanlarına teslim edilemeyeceği belirtilmiştir. Madde 22'de tehlike arz eden hayvanların ticari amaçla film, benzeri çekim ve reklamlarda kullanılması yasaklanmıştır (68). Bu düzenlemeler ile sahipsiz veya yasadaki belirtilen maddelere uygun olmayan tehlike arz eden köpek ırkları için ilk defa ötanazi yapılması öngörülmüştür. Bu kanun ve yönetmelik sadece tehlike arz eden köpek ırkları için değil, diğer sokak köpekleri için de yerel yönetimlere daha fazla sorumluluk yüklemektedir.

9. IRKA ÖZGÜ MEVZUATA YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Irka özgü mevzuat, belirli köpek ırklarını potansiyel olarak tehlikeli kabul ederek bu ırkların kısıtlanmasını veya yasaklanmasını öngören bir düzenleme türüdür. Ancak bu yaklaşım, bilimsel kanıtların yetersiz olduğu gerekçesiyle giderek daha fazla eleştirilmekte ve birçok ülkede etkinliği sorgulanmaktadır (69). Literatürdeki çalışmalar, irka özgü mevzuatın köpek saldırılarını azaltmadaki etkinliğine dair ciddi şüpheler ortaya koymuştur. Birleşik Krallık'ta 1991'de irka özgü mevzuatın yürürlüğe girmesinden bu yana köpeklerin insanlara saldırıları ve köpek ısırık kaynaklı ölümler artmıştır (70,71). İspanya'da 1999 yılında çıkarılan tehlikeli köpeklerle ilgili yasal düzenlemenin köpek ısırma oranında herhangi bir azalma sağlamadığı belirtilmiştir. Yapılan çalışmada, "potansiyel olarak tehlikeli hayvanlar" kategorisinde yer alan köpeklerin, ısırma vakalarının çok küçük bir bölümünden sorumlu olduğu tespit edilmiş; yasa yürürlüğe girdikten sonra ise ısırma vakalarında istatistiksel bir değişim görülmemiştir (72). Benzer şekilde, Kanada'da 36 şehrin incelendiği bir araştırmada, irka özgü mevzuat uygulanan ve uygulanmayan bölgeler arasında, ısırma sıklığında fark bulunamamıştır (73). Ontario eyaletinde, Pitbull yasağı yürürlükteyken, köpek ısırma vakalarının azalmadığı aksine 10 yıl sonunda artış gösterdiği resmi istatistiklere yansımıştır (74). Almanya'da 2000-2002 yılları arasında yapılan çalışmada yasaklı ırklar ile Golden Retriever ırkı köpeklerin saldırganlık davranışları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (75). Buna benzer çalışmalar irka özgü mevzuatın etkinliği ile ilgili tartışmalara zemin oluşturmuştur.

Irka özgü mevzuatın çıkarılmasında tetikleyici unsurun genellikle bir köpek ısırması olayı üzerine medyada yapılan abartılmış haberler olduğuna dikkat çekilmiştir. Yasa yapıcılar, kamuoyunun baskısıyla yalnızca söz konusu saldırıda yer alan köpeğin ırkını değil, fizyolojik olarak benzer köpek ırklarını da yasaklayabilmektedir. Bu da irka özgü mevzuatın en fazla eleştiri alan yönlerinden bir tanesidir. Medyada belirli köpek ırklarını hedef alan haberler toplumda paniğe neden olmaktadır. Bu durum, ırkın üyesi olan her bir köpeğin gerçekten saldırgan olup olmadığını belirleyen çevresel faktörleri, eğitimi ve sahibinin bilinçli olma durumunu doğru bir şekilde değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır (76). Bunun sonucunda belirli köpek davranışları, genelleştirilerek tehlikeli olarak sınıflandırılan fakat saldırgan olmayan köpeklerin terk edilmesi ya da ötanazisi öngörülmektedir. Bu da sorumlu hayvan sahipleri ve saldırgan olmayan köpekler için ayrımcı bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (77).

Irka özgü mevzuata yönelik diğer bir eleştiri de geçmişte toplum tarafından tehlikeli kabul edilen köpek ırklarının günümüzde bahsedilen yasal düzenlemelerde yer almamasıdır. Örneğin, 1860'lardan 1890'lara kadar, köpek saldırılarından Bloodhound (Kan tazısı) ırkı köpekler sorumlu tutulmuştur. 1960'lar ve 1970'lerde Alman Çoban Köpekleri toplum tarafından tehlikeli kabul edilmiştir. Bir zamanlar tehlikeli kabul edilen bu ırkların birçoğu bugün oldukça yaygın olarak sahiplenilmektedir. Yani "tehlikeli köpek" kavramı zaman içerisinde farklı ırklara atfedilebilmektedir (8). Bugün tehlikeli kabul edilen köpek ırkları gelecekte tehlikeli görülmeyebilir.

Irka özgü mevzuatın düşük sosyoekonomik statüdeki toplum kesimlerinin sahiplendiği köpek ırklarını (örneğin, American Bulldog, kurt melezleri, Presa Canario, Bull Terrier, Cane Corso, Pit Bull ve Rottweiler) hedef aldığı iddia edilmektedir. Yani bu düzenlemelerin sınıfsal boyutu olduğu da yapılan eleştiriler arasındadır (41).

Irka özgü mevzuat kapsamında uygulanan kısıtlamalar ve yasaklar, kamu kurumları açısından önemli düzeyde maliyet ve idari yük (ötanazi, barınak, ekipman, personel masrafları ve iş gücü kaybı vb.) oluşturmaktadır. Bu durum, söz konusu düzenlemelerin etkinliği ve kaynak kullanımının verimliliği açısından eleştirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca köpek yerine, genellikle sorumsuz sahibin davranışlarının cezalandırılması gerektiği savunulmaktadır. Nitekim tehlikeli olarak sınıflandırılmayan bir köpek bile sorumsuz bir sahibin elinde tehlikeli olabilmektedir. Tehlikeli köpeklerle mücadelede ırk temelli değil, her köpek için ayrı değerlendirmelerin esas alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla ırka özgü mevzuat, köpek saldırıları için kamu güvenliğini artırmak yerine, ayrımcı bir politika olarak toplumsal algıyı şekillendirmektedir (69,77).

10. SONUÇ

Irka özgü mevzuat olarak adlandırılan ve köpek ırklarına özgü yasal düzenlemeleri ifade eden bu hukuki yaklaşım, belirli köpek ırklarının sahiplenilmesi, üretilmesi ve ithalatı konusunda birtakım kısıtlamalar getirmektedir (6).

Tehlikeli hayvanlar ile ilgili düzenlemeler tarihsel bir perspektifle incelendiğinde, hayvanlara ilişkin ilk yasal sınırlamaların izlerine Antik Yunan ve Roma dönemlerinde rastlanmaktadır. Hammurabi, Eşnunna ve On İki Levha Kanunları ve Justinianus'un Digestası köpeklerin neden olduğu zararlarda sahiplerinin sorumluluğunu belirleyen en eski yasal metinler arasında yer almaktadır (10,11,16,17,19). İslam coğrafyası ve Osmanlı Devleti de düşünüldüğünde, bu durumun benzer olduğu görülmektedir (18,22,23).

ABD'de bilinen ilk ırka özgü mevzuatın 1896 yılında Sacramento, California'da "Bulldog" (Pit Bull/Pit Bull Terrier) ırkı köpekler ile ilgili olduğu bilgisine ulaşılmıştır. 1980'e kadar küçük ölçekli bazı şehirlerde Pitbull ve benzeri ırklar yasaklanmıştır. 1980'den sonra farklı şehir ve eyaletlerde ırka özgü mevzuat uygulamalarının sayısı artmıştır (34,35). Bu mevzuatlar, söz konusu köpek ırklarını kayıt altına alma zorunluluğundan, sahiplenilmesini yasaklamaya kadar farklı uygulamaları içermiştir.

İngiltere ve Danimarka'da ise 1991 yılında tehlikeli köpek ırklarının kısıtlanmasına yönelik mevzuatlar oluşturulmuştur. İngiltere'de köpeklere yönelik temel yasal düzenlemeler 1865 yılında başlamıştır. 1991 yılında "Dangerous Dogs Act" yasası çıkarılmıştır. Buna göre Pit Bull Terrier, Japanese Tosa, Dogo Argentino, Fila Brasileiro ve American XL Bully ırklarının sahiplenilmesi, üretilmesi ve ithalatı yasaklanmıştır (27,31,43). Bu yasa dünyada ülke çapında çıkarılan ve belirli köpek ırklarıyla ilgili yasaklamalar getiren ilk düzenlemedir. Günümüzde hala geçerliliğini koruyan bu yasa birçok ülkeye örnek teşkil etmiştir (24,33).

Almanya, Fransa ve Danimarka sıkı bir şekilde ırka özgü mevzuatı uygularken Hollanda, İspanya ve İtalya gibi ülkeler, belirli ırkları yasaklayan politikaların etkisiz olduğunu tespit ederek bu düzenlemeleri kaldırmıştır (43,45-47,52,55-57). Irka özgü mevzuatın yerine her bir köpek için değerlendirme, davranış testleri ve sahibin eğitimi gibi daha kapsayıcı sistemler geliştirmiştir (78).

Türkiye'de 2004 yılında yürürlüğe giren 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu ve bunu izleyen düzenlemeler ile bazı köpek ırklarının üretilmesi, sahiplenilmesi ve sergilenmesi yasaklanmış; 2008, 2021 ve 2024 yılında yayımlanan genelge ve yönetmeliklerle yasal zemini genişletilmiştir. American Pit Bull Terrier, Dogo Argentino, Fila Brasileiro, Japanese Tosa, American Staffordshire Terrier ve American Bully ırkları tehlikeli kabul edilerek sıkı denetim ve kısıtlamalara tabi tutulmuştur. Sahiplerine kısırlaştırma, kayıt altına alma, ağızlık ve tasma takma gibi çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. 2024 yılında çıkarılan düzenlemelerle, yerel yönetimlere barınak kurma yetkisi ve saldırgan hayvanlara ötanazi uygulama prosedürü getirilmiş, kamuya açık alanlardaki kontrolsüz dolaşımlara ciddi yaptırımlar öngörülmüştür (63-67). Türkiye'deki düzenlemelerin genel olarak yurtdışındaki ırka özgü mevzuat uygulamaları ile benzer olduğu anlaşılmaktadır.

Irka özgü mevzuatın tarihsel gelişimine bakıldığında, uygulamalar ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte, ırka dayalı yaklaşımların, saldırı vakalarını azaltmada etkili olmadığına ilişkin görüşler öne çıkmıştır (78). Bunun yerine ısırma nedenleri, sahiplenme şekli, ırk, cinsiyet, üreme durumu, köpeğin saldırganlık geçmişi ve köpeğin bakım koşulları hakkında detaylı bir analiz gerekmektedir. Konuya ilişkin literatürde, hayvan haklarına ve refahına

uygun olarak her bir köpeğin ve sahibinin, bilimsel verilere dayalı olarak değerlendirildiği yasal düzenlemelerin gerekliliği vurgulanmaktadır. Irka özgü mevzuat oluşturulurken sahiplerin belirli hukuki sorumluluk taşımaları, eğitim ve sosyalleştirme konusunda profesyonel yardım almaları, ırk profillerinin anlaşılabilir olarak sahiplerin yaşam tarzları ve eğitim becerilerine göre köpek seçmeleri gerekmektedir. Veteriner hekimler, sahiplerin eğitilmesinde, köpek davranışı ve bakımının öğretilmesinde önemli rol oynamalıdır (79).

Irka özgü mevzuatı eleştirenler belirli köpek ırklarının yalnızca fiziksel görünümüne dayanarak yasaklanmasının haksız biçimde ayrımcılığa neden olduğunu ileri sürmektedir (8). Bununla birlikte literatürdeki çalışmalar, irka özgü mevzuatın köpek ısıırma vakalarını azaltmadığını iddia etmektedir (70-75). Bu uygulamalar kurumlar için idari ve mali yüke neden olduğu için etkinliği tartışılmaktadır (69). Sonuç olarak, irka özgü mevzuata yönelik eleştiriler, beklenen etkiyi sağlamaması, hayvan refahını olumsuz etkilemesi ve hayvan haklarına aykırı olması çerçevesinde yoğunlaşmaktadır (69,77).

Çıkar Çatışması Beyanı

Yazarların herhangi bir çıkar çatışması beyanı bulunmamaktadır.

Finansal Kaynak Beyanı

Çalışma için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Yazar Katkısı Beyanı

Fikir/kavram: Mehmet DEMİRCİ

Denetleme/Danışmanlık: Mehmet DEMİRCİ

Veri toplama: Pınar Ece YORULMAZ

Veri analizi ve yorum: Mehmet DEMİRCİ, Pınar Ece YORULMAZ

Kaynak taraması: Pınar Ece YORULMAZ

Makalenin yazımı: Pınar Ece YORULMAZ, Mehmet DEMİRCİ

Eleştirel inceleme: Mehmet DEMİRCİ

Etik Onay

Bu makaledeki sunulan verilerin, bilgilerin ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiği, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçlarının bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunulduğuna dair yazarlardan etik beyan alınmıştır.

KAYNAKLAR

1. Baskıcı M. Evcilleştirme tarihine kısa bir bakış. SBF Derg. 1998;53(1):73-94.
2. Çoban H. Eski çağda ilk evcil hayvanlar ve deve. JSR. 2017;4(11):554-560.
3. Şener HH, Doğanay O. Antik dönemde köpek. In: Şahin Y, editor. Sahipsiz köpekler. Ankara: Ekin Yayınevi; 2023. p. 17-35.
4. World Health Organization. Animal bites [Internet]. 2024 Jan 12 [cited 2025 May 26]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/animal-bites>
5. American Veterinary Medical Association. Dog bite prevention [Internet]. [cited 2025 May 26]. Available from: <https://www.avma.org/resources-tools/pet-owners/dog-bite-prevention>
6. American Society for the Prevention of Cruelty on Animals. What is breed-specific legislation? [Internet]. 2020 [cited 2025 May 26]. Available from: <https://www.aspc.org/improving-laws-animals/public-policy/what-breed-specific-legislation>
7. Hale DK. Man bites dog with Ohio's vicious dog statute. Clev St L Rev. 1989;37(1):119-147.
8. Linder A. The Black Man's dog: the social context of breed specific legislation. Anim L Rev. 2018;25(1):51-74.

9. American Veterinary Society of Animal Behavior. Position Statement on Breed-Specific Legislation. [Internet]. [cited 2025 May 26]; Available from: https://avsab.org/wp-content/uploads/2018/03/Breed-Specific_Legislation-download-_8-18-14.pdf
10. Türkoğlu-Özdemir G. Roma hukukunda hayvanların yol açtıkları zararlardan doğan sorumluluk. SÜHFD. 2006;14(2):69-96.
11. Yüce T. Roma ve Türk hukuklarında hayvanın yol açtığı zararlardan dolayı hayvan tutucusunun sorumluluğu. İnÜHFD. 2017;8(2):393-422.
12. Plutarch. The life of Solon. In: Perrin B, editor. The parallel lives by Plutarch. Vol. I. Cambridge (MA): Harvard University Press; 1914. p. 405-499.
13. Karaimamoğlu T. Mikropların ve zehirlerin savaş meydanlarında kullanılması: Orta Çağ'da biyolojik savaş. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Derg. 2022;10(33):330-340.
14. Çakır Sümer G. Kentsel alanlardaki sahipsiz köpekler sorunu ve çözüm uygulamaları. Van Yüzüncü Yıl Üniv İİBF Derg. 2024;9(17):34-49.
15. Tandoğan O. Kentleşme bağlamında sokak hayvanlarının değişen statüsü. Kent Akad. 2022;15(4):1884-1905.
16. Ashton Cross DIC. Liability in Roman law for damage caused by animals. CLJ. 1954;11(3):395-403.
17. Jackson B. Liability for animals in Roman law: an historical sketch. CLJ. 1978;37(1):122-143.
18. Aydın A. İslam ve Roma hukukunda hayvanın verdiği zarardan sorumluluk. İslam Hukuku Araştırmaları Derg. 2016;(28):213-239.
19. Altunkaya M, Guloglu Y, Belkayali N, Bulut A, Cesur I. Liability for damage caused by domestic and wild animals in Turkish law. ILJ. 2020;8(2):243-260.
20. Lassard Y. Lex Pesolania de cane: law concerning damages caused by dogs (3rd–2nd century BC) (Pauli Sententiae, I, 15; FIRA II, Firenze, 1968) [Internet]. 2013 [cited 2025 May 30]. Available from: https://www.academia.edu/5553807/Lex_Pesolania_de_cane
21. Akan Ç. Babil-Hitit ve Roma hukukuna göre ilk çağ toplumlarında hayvanlarla ilgili yasa maddelerinin mukayeseli değerlendirilmesi [Master's thesis]. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi; 2024.
22. Bardakoğlu A. Mukayeseli hukukta hayvanın verdiği zararın hukukî sorumluluğu. Erciyes Üniv İlahiyat Fak Derg. 1989;7(6):43-60.
23. Aydın M. Klasik dönem Osmanlı hukukunda hayvan sahibinin sorumluluğu. İnÜHFD. 2022;13(2):420-432.
24. Schiavone AL. Barking up the wrong tree: regulating fear, not risk. Anim L Rev. 2015;22(1):9-78.
25. National Association of Insurance Commissioners. Breed-specific legislation [Internet]. 2024 Jun 5 [cited 2025 May 26]. Available from: <https://content.naic.org/insurance-topics/breed-specific-legislation>
26. Metropolitan Police Act 1839 (Amendment) Act 1958 [Internet]. [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/6-7/48/contents/enacted>
27. Dogs Act 1865 [Internet]. [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/28-29/60/contents/enacted>
28. Dogs Act 1871 [Internet]. [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/34-35/56/contents>
29. Dogs Act 1906 [Internet]. [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Edw7/6/32/contents>
30. Dangerous Dogs Act 1989 [Internet]. [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/30/contents>
31. Dangerous Dogs Act 1991 [Internet]. [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/65/contents>
32. Howard H. How Britain became one of the first countries in the world to ban breeds of dog [Internet]. Daily Mail. 2023 Sep 20 [cited 2025 May 27]. Available from: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-12508503/How-Britain-one-countries-world-ban-breeds-dog-Eleven-attacks-year-including-mauling-six-year-old-girl-grandfather-prompted-John-Majors-government-passing-controversial-Dangerous-Dogs-Act-1991.html>

33. UK Government. Ban on XL Bully dogs: guidance [Internet]. 2025 Jul 1 [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.gov.uk/guidance/ban-on-xl-bully-dogs>
34. Trembath FE. Evaluating the prevalence and effectiveness of breed-specific legislation [PhD thesis]. Indiana: Purdue University; 2016.
35. U.S. Fatal Pit Bull Attacks. 1896 breed-specific 'Pit' bulldog ordinance, Sacramento, CA [Internet]. 2012 May 13 [cited 2025 Sep 18]. Available from: <https://www.fatalpitbullattacks.com/blog/2012/05/1896-breed-specific-pit-bull-law-sacramento/>
36. Library of Congress. Image 6 of The record-union (Sacramento, Calif.), April 12, 1896 [Internet]. [cited 2025 Sep 18]. Available from: <https://www.loc.gov/resource/sn82015104/1896-04-12/ed-1/?sp=6&st=image&r=-1.346,-0.578,3.691,1.529,0>
37. Marmer L. The new breed of municipal dog control laws: are they constitutional? *U Cin L Rev.* 1984;53(4):1067-1082.
38. Colie C. Pit bull [Internet]. Encyclopaedia Britannica. 2025 Aug 18 [cited 2025 May 30]. Available from: <https://www.britannica.com/animal/pit-bull>
39. Perez MD. Breed-specific legislation: are breed bans an effective tool in preventing dog bites? A case study on the town of Castle Rock, Colorado and their animal ordinance [Master's thesis]. San Francisco: Golden Gate University School of Law; 2019.
40. Beaty K. Denver's pit bull ban has always been controversial [Internet]. *Denverite.* 2020 Feb 19 [cited 2025 May 30]. Available from: <https://denverite.com/2020/02/19/surprise-surprise-denvers-pit-bull-ban-has-always-been-controversial/>
41. Hawes SM, Ikizler D, Loughney K, Barnes AT, Justin FM, Tedeschi P, Morris KN. A quantitative study of Denver's breed-specific legislation. *Anim L Rev.* 2020;26(2):195-270.
42. World Population Review. Pit bull legal states 2025 [Internet]. [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://worldpopulationreview.com/state-rankings/pitbull-legal-states>
43. Danish Veterinary and Food Administration. Danish legislation on dogs [Internet]. [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://en.foedevarestyrelsen.dk/animals/animal-welfare/danish-legislation-on-dogs>
44. Cornelissen JMR, Hopster H. Dog bites in The Netherlands: a study of victims, injuries, circumstances and aggressors to support evaluation of breed specific legislation. *Vet J.* 2010;186(3):292-298.
45. Regeling agressieve dieren [Internet]. 2005 Aug 13 [cited 2025 May 30]. Available from: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005841/2005-08-13>
46. Chiens dangereux: la réglementation [Internet]. [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://www.nord.gouv.fr/Demarches/Autres-demarches/Chiens-dangereux/Chiens-dangereux-la-reglementation>
47. Service-Public.fr. Possession d'un chien: règles à respecter [Internet]. [cited 2025 May 27]. Available from: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1839?lang=en>
48. Service-Public.fr. Avoir un chien de catégorie: quelles sont les règles? [Internet]. 2024 Jul 15 [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F1839>
49. Cousquer G. France's dangerous dogs legislation has new teeth: should UK law bite the bullet? *Vet Times* [Internet]. 2009 May 25 [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://www.vettimes.co.uk/app/uploads/wp-post-to-pdf-enhanced-cache/1/frances-dangerous-dogs-legislation-has-new-teeth-should-uk-law-bite-the-bullet.pdf>
50. Ministère de l'Agriculture et de la Souveraineté alimentaire. Les chiens de catégorie 1 et 2 dits « chiens dangereux » [Internet]. 2021 Jun 20 [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://agriculture.gouv.fr/les-chiens-de-categorie-1-et-2-dits-chiens-dangereux>
51. LOI n° 2008-582 du 20 juin 2008 renforçant les mesures de prévention et de protection des personnes contre les chiens dangereux [Internet]. 2011 Jul 1 [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000019060485>
52. Real Decreto 287/2002, de 22 de marzo, por el que se desarrolla la Ley 50/1999, sobre el régimen jurídico de la tenencia de animales potencialmente peligrosos [Internet]. 2002 Mar 27 [cited 2025 May 27]. Available from: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2002-6016>

53. Just Law Solicitors. Animal rights law in Spain 2023 [Internet]. [cited 2025 May 27]. Available from: <https://www.justlawsolicitors.com/expat-assistance/animal-rights-law-in-spain-2022/>
54. Ley 7/2023, de 28 de marzo, de protección de los derechos y el bienestar de los animales [Internet]. 2023 Mar 29 [cited 2025 May 27]. Available from: <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2023-7936>
55. Mariti C, Ciceroni C, Sighieri C. Italian breed-specific legislation on potentially dangerous dogs (2003): assessment of its effects in the city of Florence (Italy). *Dog Behav.* 2015;(2):25-31.
56. Hansard. House of Commons: breed-specific legislation. Vol 715; debated 2022 Jun 6 [Internet]. [cited 2025 Jun 1]. Available from: <https://hansard.parliament.uk/commons/2022-06-06/debates/E7DC68B3-E1E5-449B-B922-F3333187C8FB/Breed-SpecificLegislation>
57. Zoll (German Customs). Dangerous dogs [Internet]. [cited 2025 Apr 24]. Available from: <https://www.zoll.de/EN/Private-individuals/Travel/Entering-Germany/Restrictions/Dangerous-dogs/dangerous-dogs.html>
58. Verwaltung.bund.de. Dogs: register / deregister [Internet]. [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://verwaltung.bund.de/leistungsverzeichnis/EN/leistung/99110009014000/herausgeber/SH-8966656/region/010000000000>
59. Rheinland-Pfalz service portal. Apply for a permit for dangerous dogs [Internet]. [cited 2025 May 27]. Available from: <https://service.rlp.de/en/detail?areaId=36691&pstId=8966754&ouId=>
60. Erbil Ö. O bir genetik katil Pitbull [Internet]. *Milliyet.* 2000 Jun 29 [cited 2025 May 30]. Available from: <https://gazetearsivi.milliyet.com.tr/liste?basitArama=pitbull&sayfaNo=16>
61. *Hürriyet.* Türkiye’de Pitbull üretimi yasaklandı [Internet]. 2003 Apr 6 [cited 2025 Sep 18]. Available from: <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiye-de-pitbull-uretimi-yasaklandi-38449204>
62. *Milliyet.* Genetik canavarı: Pitbull [Internet]. 2000 Jun 29 [cited 2025 Sep 18]. Available from: <https://www.milliyet.com.tr/the-others/genetik-canavari-pitbull-5313813>
63. T.C. Resmî Gazete. Hayvanları Koruma Kanunu [Internet]. 2004 Jul 1 [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040701.htm>
64. T.C. Resmî Gazete. Hayvanların korunmasına dair uygulama yönetmeliği [Internet]. 2006 May 12 [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/05/20060512-7.htm>
65. Tehlikeli köpekler genelgesi [Internet]. 2008 Apr 22 [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://www.uskudar.bel.tr/userfiles/files/tehlikelikopekler.doc>
66. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. Tehlike arz eden hayvanlara ilişkin genelge [Internet]. 2021 Dec 9 [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Haber/209/Tehlike-Arz-Eden-Hayvanlara-Iliskin-Genelge>
67. T.C. Resmî Gazete. Hayvanları Koruma Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun [Internet]. 2024 Aug 2 [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/08/20240802-5.htm>
68. T.C. Resmî Gazete. Hayvanların korunması hakkında uygulama yönetmeliği [Internet]. 2024 Dec 13 [cited 2025 Jun 2]. Available from: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/12/20241213-3.htm>
69. Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals. What is the RSPCA’s view on breed-specific legislation? [Internet]. 2025 Mar 11 [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/what-is-the-rspcas-view-on-breed-specific-legislation/>
70. Office for National Statistics. Deaths by dog bite or strike from 1988 to 2023 [Internet]. 2023 Nov 27 [cited 2025 Sep 15]. Available from: <https://www.ons.gov.uk/aboutus/transparencyandgovernance/freedomofinformationfoi/deathsbydogbiteorstrikefrom1988to2023>
71. Parkinson C. Defining dangerous dogs: breed, class, and masculinity. *Anthropos.* 2023;55(2):177-193.
72. Rosado B, Belenguer SG, León M, Palacio J. Spanish dangerous animals act: effect on the epidemiology of dog bites. *J Vet Behav.* 2007;2(5):166-174.

-
73. Toronto Humane Society. Breed-specific legislation (BSL) [Internet]. 2021 [cited 2025 Sep 15]. Available from: <https://www.torontohumanesociety.com/wp-content/uploads/2021/08/Breed-Specific-Legislation-BSL.pdf>
 74. Global News. Toronto's pit bulls are almost gone. So why are there more dog bites than ever? [Internet]. 2016 Feb 20 [cited 2025 Sep 15]. Available from: <https://globalnews.ca/news/2527882/torontos-pit-bulls-are-almost-gone-so-why-are-there-more-dog-bites-than-ever/>
 75. Ott SA, Schalke E, von Gaertner AM, Hackbarth H. Is there a difference? Comparison of golden retrievers and dogs affected by breed-specific legislation regarding aggressive behavior. *J Vet Behav.* 2018;3(3):134-140.
 76. Best Friends. How to take action against dog breed-specific legislation [Internet]. [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://bestfriends.org/pet-care-resources/how-take-action-against-dog-breed-specific-legislation>
 77. American Veterinary Medical Association. Why breed-specific legislation is not the answer [Internet]. [cited 2025 Jun 6]. Available from: <https://www.avma.org/resources-tools/pet-owners/dog-bite-prevention/why-breed-specific-legislation-not-answer>
 78. Bradley J. Dog bites: problems and solutions. Revised 2014. Ann Arbor (MI): Animals and Society Institute; 2014.
 79. Sacks JJ, Sinclair L, Gilchrist J, Golab GC, Lockwood R. Breeds of dogs involved in fatal human attacks in the United States between 1979 and 1998. *J Am Vet Med Assoc.* 2017;6:836-840.